

Опубліковано: Актуальні проблеми ефективності використання потенціалу економіки країни: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпро, 20-21 січня 2017 р.) – Дніпро: НО «Перспектива», 2017. – 160 С. – С. 18-21

КОМПАРАТИВНІ ПЕРЕВАГИ ЯК ІНДИКАТОР РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АПК НА МАКРО ТА МЕЗОРІВНІ

ПОЧЕРНІНА Н.В.

к.е.н., доцент кафедри економіки

Таврійський державний агротехнологічний університет

м. Мелітополь, Україна

Орієнтація України на активну участь у міжнародних економічних відносинах об'єктивно вимагає аналізу результатів зовнішньоекономічної діяльності як для країни в цілому, так і для окремих галузей та регіонів з метою оцінювання напрямів формування та умов реалізації експортного потенціалу. На думку багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених одним із елементів такого оцінювання виступає виявлення відносних конкурентних переваг країни/регіону у зовнішній торгівлі [2; 4]. Значна кількість наукових розробок даної проблеми пов'язані з аналізом експортно-імпоротної діяльності у сфері агропромислового виробництва, зокрема роботи Карасьової Н.А [1], Маханьової Ю.М. [3], Трокоз Ю.В. [7] та багатьох інших.

Метою даного дослідження є виявлення та порівняння компаративних переваг країни та окремо взятого регіону у зовнішній торгівлі сільськогосподарською та продовольчою продукцією.

Методологічною основою дослідження виступає теорія порівняльних переваг у зовнішній торгівлі, відповідно до якої під порівняльними (компаративними) перевагами розуміється спеціалізація країни на експорті тих товарів, у виробництві яких вона демонструє менші альтернативні витрати відносно інших країн. Дослідження ґрунтується на розрахунку

коефіцієнта виявленої компаративної переваги, розрахованого за формулою [3, с. 60; 4, с. 257]:

$$КП_{ij} = \ln [(E_{x_{ij}}/I_{m_{ij}}) / (E_{x_i}/I_{m_i})], \quad (1)$$

де $КП_{ij}$ — показник компаративної переваги i -ї країни за j -м товаром;

E_{x_i} , I_{m_i} — експорт та імпорт i -ї країни;

$E_{x_{ij}}$, $I_{m_{ij}}$ — експорт та імпорт j -того товару i -ї країни.

Для регіону обрахунок проводився аналогічним чином. Наявність компаративних переваг для країни/регіону визначається позитивним значенням коефіцієнта, тобто $КП_{ij} > 0$. Результати обрахунку наведені у таблиці 1.

Таблиця 1

Коефіцієнт виявлених компаративних переваг в реалізації агропродовольчої продукції*

	Україна			Запорізька область		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015
I. Живі тварини; продукти тваринного походження :	-0,339	-0,093	0,391	-2,882	-2,513	-1,973
01 живі тварини	-1,967	-1,667	-0,861	...	...	...
02 м'ясо та їстівні субпродукти	-0,378	0,477	1,319	1,043	1,357	-0,254
03 риба і ракоподібні	-3,516	-3,068	-3,125	...	...	...
04 молоко та молочні продукти, яйця птиці; натуральний мед	1,164	1,140	1,562	4,937	3,612	...
05 інші продукти тваринного походження	-0,737	-0,545	0,108	0,184	0,305	...
II. Продукти рослинного походження	1,418	1,468	1,923	-0,232	0,157	0,737
06 живі дерева та інші рослини	-4,023	-3,879	-2,125	...	...	...
07 овочі	-0,261	-0,215	0,421	1,308	-1,561	-2,293
08 їстівні плоди та горіхи	-1,964	-1,682	-1,125	-0,448	-2,749	-5,521
09 кава, чай	-3,246	-2,867	-2,880	-6,908	-2,957	-4,962
10 зернові культури	3,228	2,892	3,651	1,131	1,834	3,550
11 продукція борошномельно-круп'яної промисловості	1,858	1,610	2,112	0,184	-0,571	-0,117
12 насіння і плоди олійних рослин	1,854	1,698	1,910	-2,465	-1,266	0,071
13 шелак природний	-4,065	-3,982	-3,935	...	...	...
14 рослинні матеріали для виготовлення	3,534	4,154	4,023	2,558	3,235	2,146
III. 15 Жири та олії тваринного або рослинного походження	2,357	2,549	2,880	0,385	0,922	0,780
IV. Готові харчові продукти	0,293	0,184	0,413	-0,135	0,205	1,213
16 продукти з м'яса, риби	-1,062	-1,162	-1,2419	...	...	...
17 цукор і кондитерські вироби з цукру	1,2748	0,918	1,567	-2,343	-3,016	0,942

18 какао та продукти з нього	0,383	-0,096	-0,049	-0,186	0,522	-0,247
19 готові продукти із зерна	0,847	0,845	1,125	0,189	2,142	2,947
20 продукти переробки овочів	0,506	0,255	0,462	2,076	0,167	2,065
21 різні харчові продукти	-0,761	-0,905	-1,081	-0,202	2,819	0,351
22 алкогольні і безалкогольні напої та оцет	-0,262	-0,509	-0,257	-0,437	-1,050	0,546
23 залишки і відходи харчової пром.	1,367	1,532	1,823	1,099	1,441	2,172
24 тютюн і промислові замітники тютюну	-0,243	-0,358	-0,162	...	...	...

* Розраховано автором на основі статистичних даних [5, 6]

На регіональному рівні розрахунок коефіцієнта за певними товарними позиціями не міг бути здійснений, що обумовлено відсутністю експорту або імпорту, тому аналіз обмежувався тими товарними позиціями, для яких характерна зустрічна торгівля.

Отримані результати дали можливість виявити такі особливості розподілу компаративних переваг за товарною структурою агропродовольчої продукції для України та Запорізької області у 2013-2015 роках:

- чітко виявлені, стійкі компаративні переваги і країна, і регіон утримували за товарними позиціями 10 «Зернові культури», 14 «Рослинні матеріали для виготовлення», 15 «Жири та олії тваринного або рослинного походження», 19 «Готові продукти із зерна», 20 «Продукти переробки овочів», 23 «Залишки і відходи харчової промисловості»;

- по товарним групам I «Живі тварини; продукти тваринного походження», II «Продукти рослинного походження», III «Жири та олії тваринного або рослинного походження» коефіцієнт компаративних переваг для України у середньому за період перевищував аналогічний показник для регіону. По групі IV «Готові харчові продукти» регіон продемонстрував за період в середньому вищу перевагу, ніж країна в цілому (0,428 проти 0,297);

- вищий середній рівень порівняльних переваг порівняно з країною Запорізький регіон показав за наступними товарними позиціями: 02 «М'ясо та їстівні субпродукти» (0,716 проти 0,473), 04 «Молоко та молочні продукти, яйця птиці; натуральний мед» (2,850 проти 1,289), 19 «Готові продукти із зерна» (1,760 проти 0,939), 20 «Продукти переробки овочів» (1,436 проти 0,408) та 21 «Різні харчові продукти» (0,989 проти -0,915);

- за відсутності порівняльних переваг для країни на протязі трьох років регіон здобував переваги в окремі роки по товарним позиціям 21 «Різні харчові продукти» (2014 та 2015 рр.) та 22 «Алкогольні і безалкогольні напої та оцет» (2015 р.);

- серед товарних позицій, за якими ні країна, ні регіон не мали виявленої відносної переваги у зустрічній торгівлі є наступні: 03 «Риба і ракоподібні», 08 «Їстівні плоди та горіхи», 09 «Кава, чай», 16 «Продукти з м'яса, риби»;

- вище середнє значення коефіцієнта виявлених переваг по чотирьом товарним групам агропромислової продукції і для регіону, і для країни спостерігалось для 2015 року у порівнянні з 2014 та 2013 роками (1,402 для країни та 0,189 для регіону).

Висновки. На протязі 2013-2015 років Україна та Запорізька область продемонстрували стійкий характер виявлених переваг порівняно з іншими країнами/регіонами по шести товарним позиціям з 24 за класифікацією товарів ЗЕД, що становить 25%. Для країни в цілому експортний потенціал АПК реалізовувався більш ефективно, про що свідчить факт отримання переваг за трирічний період у кількості 13 товарних позицій проти 6 для регіону. Однак, значимість Запорізького регіону у реалізації конкурентних переваг країни підкреслюється вищим рівнем середнього коефіцієнта виявлених переваг за п'ятьма товарними позиціями. Позитивним результатом слід вважати підвищення рівня конкурентоспроможності України та регіону у 2015 році.

Серед проблем, які потребують вирішення з метою підвищення ефективності реалізації експортного потенціалу АПК, виділимо наступні: нижчий порівняно з іншими товарними групами рівень реалізації конкурентних переваг по групі I «Живі тварини; продукти тваринного походження» і для країни, і для регіону; нестійкий характер конкурентних переваг за переважною кількістю товарних позицій; значна волатильність коефіцієнта переваг для регіону за товарними позиціями 20 «Продукти переробки овочів» та 21 «Різні харчові продукти»; складнощі у формуванні

та реалізації експортного потенціалу у рибному господарстві, овочівництві, м'ясопереробній та спиртовій промисловості.

До напрямів подолання виявлених проблем слід віднести:

- переорієнтація товарної структури експорту з сировинних товарів на товари переробки, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності продукції;

- розвиток експортної інфраструктури на національному та регіональному рівні з урахуванням інтересів малих і середніх товаровиробників;

- реалізація державної та регіональної програми сприяння експорту;

- розвиток імпортозаміщуючих виробництв.

Література:

1. Карасьова, Н. А. Компаративні переваги аграрного сектору України у міжнародній торгівлі [Текст] / Н. А. Карасьова // Інноваційна економіка. – 2016. - № 7-8 [64]- С. 46-52.

2. Kowalski P. Comparative Advantage and Trade Performance: Policy Implications / P. Kowalski // OECD Trade Policy Papers / OECD Publishing. – 2011. - No. 121.

3. Маханьова Ю. М. Розвиток зовнішньої торгівлі продукцією агропромислового комплексу України у умовах сучасних інтеграційних процесів [Текст] : дис. ... кандидата економ. наук : 08.00.02 / Юлія Миколаївна Маханьова Харків, 2015 – 225 с.

4. Мельник Т. Експортний потенціал України: методологія оцінки та аналіз / Т. Мельник // Міжнародна економічна політика. – 2008. – № 1-2 (8–9). – С. 241 – 271.

5. Офіційний сайт Головного управління статистики у Запорізькій області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zp.ukrstat.gov.ua>

6. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

7. Трокоз Ю. В. Конкуентоспроможність і виявлені порівняльні переваги аграрного сектору України в торгівлі з Європейським Союзом / Ю. В. Трокоз // Науковий вісник НУБІП України. Серія «Економіка, аграрний менеджмент, бізнес» - Київ : Національний університет біоресурсів и природокористування України, 2016. - №249. – 390-406.